

De udsatte: Fanget i det sociale sikkerhedsnet

Om podcasten

[Juristeriet - podcast](#)

I Danmark tager vi os af de svageste i samfundet. Det sikrer velfærdsstaten. Den griber os, hvis vi snubler! Vi fortæller hinanden, at vores samfund giver lige muligheder til alle.

Men er virkeligheden også sådan, hvis du lever på gaden, bærer på et misbrug eller aldrig har fået afsluttet en uddannelse?

Eller er virkeligheden snarere, at velfærdsstaten også har udviklet sig til et net af regler og love, der faktisk er med til at konstruere bestemte grupper som fattige og ligefrem fastholde de mest udsatte grupper i fattigdom?

I denne episode af Juristeriet tager vi sammen med professor Stine Jørgensen livtag med velfærdsstaten og forsøger at blive klogere på, hvordan vi ved hjælp af vores systemer og institutioner er med til at definere og producere fattigdom i velfærdsstaten.

[Læs også denne artikel af Stine Jørgensen om samme emne](#)

Hvis du har ris, ros eller gode forslag til udsendelser om jura, så skriv til os på redaktion@jur.ku.dk.

Indholdet af podcasten

Stine Jørgensen (intro-teaser):

Opfattelsen er også, at hvis man er fattig, så må man tage sig sammen. Så må man få et job, så må man flytte i en billigere bolig, man må lade være med at ryge eller hvad det er man bruger sine penge på, sådan at man kan opretholde sit liv på et acceptabelt niveau. Det er som om man tror, at hvis man tager pengene fra folk der er fattige, så bliver de nok ikke fattige mere.

Lene Juhl Friedrichsen (Intro-speak):

I Danmark tager vi os af de svageste i samfundet. Det sikrer vi med velfærdsstaten. Den griber os, hvis vi snubler. Vi fortæller hinanden, at vores samfund giver lige muligheder for alle. Men er virkeligheden også sådan, hvis du lever på gaden, bærer på et misbrug eller aldrig har fået afsluttet en uddannelse? Eller er virkeligheden måske snarere, at velfærdsstaten også har udviklet sig til et net af paragraffer, der faktisk er med til at sætte i bås og ligefrem fastholde de mest udsatte i samfundet i fattigdom?

Det har jeg taget en snak med Stine Jørgensen om. Hun er professor i socialret her ved fakultetet, og så er hun meget optaget af, hvordan vi ved hjælp af vores systemer og institutioner er med til at konstruere og producere fattigdom i velfærdsstaten.

Mit navn er Lene Juhl Friedrichsen. Velkommen til.

Lene Juhl Friedrichsen:
Hej Stine. Velkommen til.

Stine Jørgensen:
Tak for det.

Lene Juhl Friedrichsen:
Stine, vi skal jo tale fattigdom. Hvad forbinder vi fattigdom med i dag?

Stine Jørgensen:
Når vi taler om fattigdom, så forbinder vi det oftest med økonomi – altså når man er fattig, så er man fattig, fordi man ikke har penge nok. Så det er altså ren økonomi. Men fattigdom er mere end ren økonomi, fordi det handler også om, at man bl.a. som følge af, at man har dårlig økonomi, bliver marginaliseret eller ekskluderet fra samfundet.

Lene Juhl Friedrichsen:
Ja, og så kommer vi jo egentlig ind og rører ved nogle rettigheder, som vi forventer at lovgivningen sikrer os alle, uanset økonomisk formåen. Hvordan er det, at fattigdom bliver et problem i økonomisk forstand?

Stine Jørgensen:
Ja altså, fattigdom er i juridisk forstand at den enkelte skal have mulighed for at kunne leve et liv i værdighed. Det betyder bl.a. at man har ret til nogle ydelser. Det betyder også, at man ikke skal stigmatiseres og diskrimineres, men altså i det hele taget understøttes på en måde, hvorpå man kan indgå i samfundet.

Lene Juhl Friedrichsen:
Og i velfærdsstaten sikrer vi jo bl.a. det gennem grundlæggende forsørgelse, som er relativt høje ydelser sammenlignet med andre lande. Hvordan bliver det et problem?

Stine Jørgensen:
Fordi det udmåles på et højt niveau, så er, kan man sige, jo både politisk, men også den offentlige opfattelse den, at det bør man kunne leve for, så derfor har vi altså ikke fattigdom og opfattelsen er også, at hvis man er fattig, så må man tage sig sammen. Så må man få et job, så må man flytte i en billigere bolig, man må lade være med at ryge eller hvad det er man bruger sine penge på, sådan at man kan opretholde sit liv på et acceptabelt niveau. Det er som om man tror, at hvis man tager pengene fra folk der er fattige, så bliver de nok ikke fattige mere.

Lene Juhl Friedrichsen:
Og er det en opfattelse, som altid har gennemsyret det socialretlige system?

Stine Jørgensen:
Nej, det har ikke altid været sådan. Faktisk kan man sige, at historisk hviler den danske socialret faktisk på et fattigprincip - altså den opfattelse, at det var kun de fattige borgere, der modtog hjælp fra det offentlige. Da man så fik den første Grundlov i 1849, så blev der faktisk introduceret det man kalder en individuel ret til forsørgelse, altså at når man ikke kunne forsørge sig selv eller sine, som der står i Grundloven og stadigvæk står, så har man ret til hjælp fra det offentlige. Og det betød faktisk, at man gik fra det man kalder et almisseprincip til et individuelt retsprincip. Men fattiglovene, de fortsatte faktisk helt op i 1900-tallet, så historisk har vi faktisk et fattigprincip og fattiglove i Danmark og dem afskaffede man så særligt efter krigstiden, hvor man udbyggede velfærdsstaten. Så man afskaffede helt konkret fattiglovene! Man havde jo haft

fattiglove igennem århundreder tilbage i tiden – de afskaffede man og har så udbygget både et pengeforsørgelsessystem og et omsorgsforsørgelsessystem baseret på forsikringsprincipper og den grundlæggende forsørgelse, men på en måde hvor man, gennem høje sociale ydelser, jo ikke mente at der var behov for at tale om fattigdom og fattighjælp.

Del 2

Lene Juhl Friedrichsen:

Er der en høj grad af moralsk vurdering i den måde vi regulerer fattigdom på i velfærdsstaten?

Stine Jørgensen:

Man kan i hvert fald sige, at fattighjælpen tilbage i den og sådan set også Grundlovens paragraf 75 og den måde, man talte om fattighjælp på, hvor nogle var værdigt trængende og andre var uværdigt trængende – i den vurdering af, hvornår man er hhv. værdigt og uværdigt trængende ligger jo en moralsk vurdering af den adfærd, der ligger til grund for at man har ”bragt sig i uføre” så at sige. Det at være i nød blev historisk betragtet som et individuelt problem og det skulle man løse ved hjælp af individuelle måder at håndtere det på – altså man skulle få sig et arbejde, som sagt. Så man kan sige, at i hele fattighjælpskonceptet og fattighjælpssystemet, der ligger der nogle moralske vurderinger.

Lene Juhl Friedrichsen:

De her markører med at være hhv. værdigt og uværdigt trængende – er det stadigvæk noget, vi benytter i dag?

Stine Jørgensen:

Hele begrebet med de værdigt og uværdigt trængende forsvandt også, sammen med fattighjælpen, kan man sige, eller fattiglovene. Men på mange måder er det de samme moralske vurderinger, der ligger i bunden af vores offentlige forsørgelsessystem i dag og i særdeleshed i bunden af det vi kan kalde det underste sociale sikkerhedsnet, vi har i dag, nemlig vores kontanthjælpssystem. I dag er det bare en anden markør der adskiller de værdigt trængende fra de ikkeværdigt trængende og det er, om man er på arbejdsmarkedet. Så dem der ligesom er udenfor arbejdsmarkedet, de skal adfærdsreguleres, de skal aktiveres og de skal bringes til selvforsørgelse på arbejdsmarkedet – koste hvad det vil, vil jeg nærmest sige. Og vi ser også den her adfærdsregulering i vores kontanthjælpssystem i dag, bl.a. i forhold til den måde, vi udmåler kontanthjælpen på. For når vi skal udmåle kontanthjælpen, sker det i dag først og fremmest på baggrund af et incitamentsprincip, altså kontanthjælpen må ikke være så høj, at man mister incitamenterne til at blive selvforsørgende på arbejdsmarkedet. Så der ligger i hele den måde at tænke på, at dem der er på kontanthjælp helt forudsætningsvist ”bare nasser på systemet”.

Lene Juhl Friedrichsen:

Kan man gå så langt som til at sige, at dem der fattige i dag, det er dem der står udenfor arbejdsmarkedet?

Stine Jørgensen:

Man kan i hvert fald sige, at fattigdom i dag jo i vidt omfang handler om, at man er udenfor arbejdsmarkedet og ikke har en indtægt på arbejdsmarkedet – men jo ikke kun! For tiden ser vi et fænomen indenfor fattigdomsforskningen, som hedder ”in-work poverty”, altså fattigdom også for dem der er på arbejdsmarkedet, fordi man ser nye typer af arbejdsforhold, hvor man ikke er sikret minimumsindkomst osv osv. Så på den måde kan man ikke i dag sige, at det kun handler om at være udenfor arbejdsmarkedet; man kan også sagtens være på arbejdsmarkedet og stadigvæk være fattig.

Del 3

Lene Juhl Friedrichsen:

Du slår ned på det her problem med, at vi i velfærdsstaten regulerer meget stramt ind på den enkeltes adfærd. Men er det ikke det, vi gør med regulering? Altså ønsker at ændre adfærd?

Stine Jørgensen:

Absolut! I virkeligheden er juraen og juridisk regulering jo en meget vigtig måde hvorpå man regulerer adfærd hos mennesker. Man skal blot være opmærksom på, hvad det er man regulerer. Det er det, der er min pointe. Man må trække den adfærd frem og se: Er det det, vi ønsker at regulere? Og når vi i forhold til de mest udsatte borgere i samfundet jo primært benytter os af en sådan adfærdsstrategi, så betragter vi jo altså fattigdom og udsathed som et individuelt problem – altså hvis man bare kommer i uddannelse, får sig et job, kommer ud af sit misbrug, får en bolig... Altså, man forsøger at håndtere udsathed og fattigdom ved individuelle regulerings- og adfærds mekanismer.

Lene Juhl Friedrichsen:

Og hvad er problemet i det? For vi hører jo tit i velfærdsstaten, at der er for mange kasser og rammer og at det er vanskeligt at se den individuelle borger.

Stine Jørgensen:

Ja, altså, problemstillingen ved kun at se udsathed og fattigdom som et individuelt fænomen, der skal håndteres ved hjælp af individuelle mekanismer er, at faktisk så bliver skyld og straf og opdragelse de mekanismer, der kommer til at ligge i bunden af lovgivningen. Og det betyder, at man ikke ser de ger problemstillinger også som, kan man sige, mere strukturelle fænomener og at det altså ikke bare handler om, at man skal tage sig sammen.

Lene Juhl Friedrichsen:

Og hvad kan vi så gøre ved det, hvis vi gerne vi ændre de her mekanismer?

Stine Jørgensen:

I virkeligheden, så skal vi tænke fattigdom og udsathed på nye måder. Altså ikke kun som individuelle problemer, som den enkelte skal håndtere, men også som et samfundsmæssigt problem, som også andre institutioner og grupper i samfundet skal tage hånd om.

Lene Juhl Friedrichsen:

Kan man gå så langt som til at sige, at velfærdsstaten har udviklet sig til at blive et sikkerhedsnet for skatteborgerne?

Stine Jørgensen:

Man kan i hvert fald sige, at velfærdsstaten er IKKE for de fattige.

Lene Juhl Friedrichsen:

Stine, mange tak fordi du kiggede forbi

Stine Jørgensen:

Velbekomme. Det har været en fornøjelse.